

FUNCȚIILE FILOSOFIEI ȘI ROLUL EI ÎN VIAȚA PRACTICĂ ÎN CONCEPȚIA GÂNDITORILOR ROMÂNI DIN SEC.AL XX-LEA

THE FUNCTIONS OF PHILOSOPHY AND ITS ROLE IN PRACTICAL LIFE IN THE CONCEPTION OF ROMANIAN THINKERS OF THE 20TH CENTURY

CZU: 14(498)“19”

<https://doi.org/10.59295/spd2024u.10>

Svetlana COANDĂ,
ORCHID: 0000-0002-1269-8085
e-mail: svcoanda@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova

Summary. *The article analyzes the conceptions of Romanian thinkers: C.Rădulescu-Motru, L.Blaga, P.P.Negulescu, M.Florian, C.Noica with reference to the role of philosophy in practical life. Based on the analysis of reference works, comparison and synthesis, we came to the conclusion that these thinkers mentioned the importance of philosophy in the formation of personality according to ideals, a certain hierarchy of values, developing the critical spirit, will power, the ability to harmonize different points of view, freedom of thought, human dignity, etc. Philosophy ensures the spiritual continuity of generations, its role in practical life manifesting itself by being a source of activity goals and criteria of appreciation in accordance with authentic values.*

Keywords: *philosophical consciousness, activity ideals, philosophical tolerance, the value of philosophy, practical life.*

INTRODUCERE

Destul de des și firesc cei ce studiază filosofia sau se interesează de filosofie își pun întrebarea: care sunt funcțiile filosofiei, rolul ei în viața omului, care este utilitatea filosofiei, rolul și locul ei în viața practică? Are ea vre-o aplicabilitate practică?

E cunoscut că încă din antichitate ca una din funcțiile, din sarcinile primordiale ale filosofiei este menționată formarea omului virtuos, „osteneala pentru suflet”, efortul de ai face pe cetățeni cât e posibil mai buni, de a perfecta condiția morală a tuturor care o însușesc și preferă –prin aceasta se manifestă rolul practic al filosofiei. În acest sens, Hegel, în *Prelegeri de istorie a filosofiei*, afirma că întreaga filosofie a lui Socrate, scopul căruia era „desăvârșirea sufletului”, este, prin conținutul ei, „o filosofie practică”. Aceste idei au fost dezvoltate și de filosofii români din sec. al XX-lea.

Funcțiile și rolul filosofiei în viziunea gânditorilor români din sec. al XX-lea

Filosof și pedagog notoriu, C.Rădulescu-Motru (1868-1957) afirma că filosofia contribuie la formarea omului întreg, la formarea „firii omului” ca om, după un ideal, după o ierarhie de valori. Rolul educației constă în influența exercitată asupra devenirii

unui om în scopul punerii în valoare a capacităților sale firești, menționa el. Adevărata filosofie trebuie să cuprindă atât adevărul filosofic al operelor, cât și cel al celui ce gândește, adevărul cunoașterii, experienței și trăirii. În așa mod cunoașterea filosofică se manifestă ca o cale rodnică de perfecționare a propriului gând, pentru a putea prelua pe cont propriu întreaga povară a responsabilității pentru reflexie. În lucrarea *Rolul educativ al filosofiei*, C.Rădulescu-Motru menționa că atitudinea sceptică sau nihilistă față de filosofie provine, în mare măsură, din decepțiile înregistrate în educația filosofică. Filosoful român susținea cu optimism că orișice om vrea să practice filosofia, pentru că țelul ei este să formeze „omul întreg”. În procesul educației filosofice, accentua el, e necesar de format „firea omului ca om”, conform unui ideal, după o ierarhie de valori ce se vor realiza în viitor. Însă, menționa C.Rădulescu-Motru în acest studiu, educația filosofică s-a redus, în cele mai multe cazuri, la latura ei strict informațională, ca istorie a gândului materializat în opere și a fost neglijat mediul și cunoștințele despre om. Filosofia e redusă adesea la o simplă comentatoare de texte, fără o legătură cu viața celui ce filosofează. Adevărata filosofie trebuie să cuprindă atât adevărul filosofic al operelor, cât și al celui ce gândește, „adevărul cunoașterii, experienței și trăirii.” Separate și opuse, cele două fațete ale educației filosofice conduc fie spre dogmatism, fie spre relativism subiectivist – concluziona C.Rădulescu-Motru în reflecțiile sale care, observăm bine, sunt deosebit de actuale și astăzi.

C.Rădulescu-Motru accentua rolul educativ ca una dintre cele mai importante funcții ale filosofiei. Filosoful este un gânditor și un educator în același timp. Chiar de la origini, scria el, „gândirea filosofică a fost îndreptată spre perfectarea omului, sub raportul conduitei și al mentalității. Filosofia a fost și este, în primul rând, înțelepciune; adică, gând și faptă cumpănită... Un om de cultură filosofică este presupus a fi înzestrat cu spirit critic în judecată și, în același timp, stăpân pe hotărârile voinței. Nu este filosofie care să tindă la un alt scop.” Această menire determină și scopul studierii filosofiei în Universități – „de a forma cugetători de elită, care să influențeze apoi asupra culturii naționale”[1, p.93].

În continuare, C.Rădulescu-Motru iar și iar stăruie asupra rolului deosebit de important al profesorului de filosofie. Foarte mult depinde de măiestria profesorului, de faptul cât de bine cunoaște el nivelul intelectual și moral al celor către care este adresată lecția, menționa filosoful român. De exemplu, accentua el, „o lecție bine făcută asupra ultimelor zile din viața lui Socrate, poate contribui mai temeinic la educația morală a elevului decât multe alte lecții pline de considerații teoretice”. Așadar, educația pe care suntem în drept să o așteptăm de la învățământul filosofic, nu vine doar de la cantitatea cunoștințelor filosofice, ci, în primul rând, vine de la priceperea cu care se vor propune aceste cunoștințe, atenționa C.Rădulescu-Motru.

În studiul *Gândirea filosofică. Înțelesul și scopul*, acest gânditor mai evidențiază o trăsătură a filosofiei, pe care o numește toleranță filosofică. Este adevărat, scria el, că în istoria filosofiei întâlnim scrieri asupra aceleiași probleme filosofice dar care diferă sau sunt opuse după interpretări. Acest fapt e invocat adeseori ca argument împotriva preten-

ției filosofiei de a fi o cercetare științifică. Însă, explica C.Rădulescu–Motru, aceasta se întâmplă datorită specificului filosofiei, care are „un orizont mai larg de cercetare față de cum îl au științele speciale, tolerează coexistența afirmațiilor nu numai diferite, dar chiar opuse; toleranța ei nu este o slăbiciune, cum este totdeauna în științele speciale..., ci o consecință care decurge din însăși natura filosofiei”. Deoarece, continuă el, filosofia „nu cercetează problemele dintr-un singur punct de vedere, ci din toate punctele de vedere, și nu-și alege obiectul dintr-o anumită categorie de obiecte, ci se ridică deasupra diferențierii pe categorii, pentru a cerceta însăși rațiunea de a fi a acestei diferențieri”[2, p.116] .

Observăm, deci, că gândirea filosofică, fiind mai cuprinzătoare, promovând o obiectivitate superioară și o atitudine critică, are capacitatea de armonizare a diferitelor puncte de vedere a oamenilor de știință, toleranța filosofică fiind impusă de relativismul cunoștințelor omenești. „Adevăratul filosof, oricât de sigur ar fi pe convingerile sale, știe totuși că ultimul cuvânt despre înțelegerea lumii și a vieții, pe care filosofia îl urmărește, nimeni nu l-a spus încă, și poate că nici nu-l va spune vreodată. Motivarea toleranței lui nu stă, așadar, în slăbiciune, ci în tăria de a recunoaște adversarului dreptul la libertatea de gândire” – menționa C.Rădulescu-Motru.

Idei asemănătoare au promovat și alți filosofi români. Astfel, Lucian Blaga(1895-1961) menționa că nici o soluție filosofică nu poate să se transforme în una definitivă, nici o filosofie nu este o izbândă care ar face de prisos o altă încercare. Meritul incontestabil al filosofiei este formarea „conștiinței filosofice” care este, după cum menționa Lucian Blaga, esențială pentru om. Destinul general al filosofiei constă în a provoca „starea de trezire” în raport cu „starea naturală” a spiritului uman. Filosofia provoacă proiecții de lumină în noaptea ignoranței și neputinței noastre, menite nu doar să dezlege unele probleme, dar și să ofere vieții spiritului noi perspective de împlinire, noi orizonturi de cunoaștere. „Prin asemenea „trezire” a trecut spiritul omenesc de câte ori un mare filosof a venit cu lumina sa în cosmos. Orice filosofie ce nu-și dezmente intenția intrinsecă ei echivalează cu un adaos de luciditate” – menționa L. Blaga în studiul *Despre conștiința filosofică*.

În această lucrare el definește conștiința filosofică ca modul în care filosofia „prinde știre de sine”; fiind conștiința de sine a filosofiei, nivelul cel mai înalt de conștiință. Aname datorită conștiinței filosofice, filosofarea ca tensiune spirituală, întrebătoare, ca „o mirare persistentă în fața necunoscutului”, ca „un început de drum și un indiciu de libertate potențială a spiritului, o desprindere din întuneric, o smulgere din starea latentă a gândului”, devine o nevoie spirituală. Ea presupune un continuu și asiduu exercițiu al facultăților spiritului, formarea unui mod critic de a gândi și, totodată, responsabilitatea pentru adevărul asumat [3, 17,19, 20, 41].

Alt filosof român, P.P.Negulescu (1872-1951), în studiul *Filosofia în viața practică*, răspunde la această întrebare pornind de la evidențierea a două aspecte complementare ale existenței umane: viața teoretică și viața practică, care semnifică, respectiv, „totalitatea cugetărilor” din perspectiva a trei domenii: religia, știința și filosofia și „totalitatea faptelor unui om”. Atât viața teoretică, cât și viața practică sunt determinate de nevoia

omului de a înțelege lumea și de a supraviețui. În consecință, apar scopuri teoretice și scopuri practice.

Religia, știința și filosofia, ca expresii (manifestări) ale „vieții teoretice” se află într-o relație de complementaritate și continuitate, toate urmărind ca scop final înțelegerea lumii. Religia e considerată de Negulescu ca un prim tip de raportare teoretică și practică la lume, o etapă inițială care răspunde, drept că într-un mod inferior (asociat de autor cu o insuficiență „dezvoltare intelectuală”), la nevoia fundamentală a omului de a explica fenomenele înconjurătoare. Prin aceasta și se explică, în concepția lui Negulescu, universalitatea religiilor.

Știința și filosofia sunt moduri superioare de cugetare, bazate pe logică. Ele se află într-un raport strâns de complementaritate, filosofia având misiunea, dar și capacitatea de a clarifica fundamentele științelor și de a realiza o sinteză coerentă a rezultatelor cercetărilor din știință. „Filosofia are în viața intelectuală a omenirii un îndoit rol. Ea are să verifice, întâi, primele principii ale tuturor celorlalte științe și să le legitimizeze din punctul de vedere al adevărului; ea are să împeune, al doilea, ultimele concluzii ale tuturor celorlalte științe, într-o sinteză unică și superioară”, menționa Negulescu, scopul final al activității teoretice fiind adevărul [4, p.73].

Cât privește viața practică, ea, de asemenea, e determinată de existența unui scop final; de un „ideal”. Filosofia are rolul de a formula, pentru fiecare individ, „un ideal de activitate”, un scop ultim al vieții ce nu poate fi oferit de nici o știință în parte. Negulescu considera că fără acest ideal (scop final) omul nu poate ajunge să fie fericit, or fericirea și este finalitatea (sensul și scopul) vieții practice. Fericirea, ideea și dorința fericirii, este marele motor al activității omenești, atât în viața practică, cât și în viața teoretică”, accentua Negulescu [5, 65,76, 79].

Convingerea lui Negulescu este că anume filosofia joacă rolul principal în fundamentarea unui astfel de ideal sau scop final al vieții omului și, deci, aceasta și este funcția, misiunea filosofiei în viața practică. Numai intervenirea filosofiei, care în baza rezultatelor științelor speciale elaborează o concepție unitară, privitoare la rostul și scopul vieții omenești în general, poate opera o schimbare a idealurilor omenirii – „schimbare care să împingă cu putere omenirea în direcția celei mai desăvârșite perfecțiuni intelectuale și celei mai sublime purități morale”, menționa gânditorul.

Așadar, Negulescu susține că rolul filosofiei în viața practică constă în faptul că filosofia este o sursă de idealuri, inclusiv idealuri de activitate, criterii de apreciere a valorii reale a unor lucruri, fapte, trăsături, comportamente etc. „Dacă fără știință nu este posibilă o cunoaștere mai amănunțită și mai sigură a lucrurilor lumii, în schimb, fără filosofie, nu e posibilă o prețuire mai largă și mai adâncă, mai dreaptă și mai generoasă a lor. Și numai o asemenea prețuire poate contribui cu adevărat la orientarea înspre mai bine a activităților omenești,-- orientare în lipsa căreia progresul nu se mai poate realiza. De aici, necesitatea filosofiei, ca o completare a științei.” De asemenea, filosofia joacă un rol în viața practică prin faptul că este o parte importantă a ceea ce Negulescu numește „dezvoltare intelectuală” care, „sporind puterea de reprezentare, îi face pe oameni mai

capabili de simpatie și prin urmare mai puțin egoiști, mai puțin răi, dacă nu chiar mai buni.”

Și Mircea Florian (1888-1960), în lucrarea *Rolul și utilitatea filosofiei*, accentua că filosofia exprimă capacitatea omului de a se cunoaște pe sine și lumea, tentativa lui de a nu rămâne la experiență, ci de a se înălța spre inteligibil, spre esențe, prin capacitatea de a da vieții umane „unitate, stil și noblețe”.

La rândul său, Constantin Noica (1909-1987), în lucrarea *Devenirea întru ființă*, apreciază filosofia ca o întoarcere a spiritului spre întemeieri: în plan metafizic filosofia este „o revenire la o ființă pe care o desființase”, iar în plan etic „reîntoarcerea asupra faptei săvârșite”, astfel marcând perspectiva devenirii ființei. Datorită acestor întemeieri, filosofia contribuie la faptul ca fiecare generație, în devenirea sa istorică, să recunoască și să reafirme valori precum adevărul, binele, frumosul, dreptatea, justiția, fericirea etc. Astfel, prin întemeieri, filosofia asigură continuitatea spirituală a generațiilor. Ideea valorilor obiective, introdusă în conștiința filosofică încă de Platon, s-a aflat la baza culturii europene, remarcă Noica.

CONCLUZII

Cele menționate dezminț și înlătură îndoiala în valoarea filosofiei. Filosofia implică un demers educativ, formativ, important prin faptul că este atât cunoaștere, cât și evaluare și angajare intelectuală față de lume. Filosofia acționează ca un gen de terapie intelectuală, menținând treaz spiritul critic, formează „conștiința filosofică”, sporește luciditatea spiritului, permite înțelegerea faptului că fiecare filosofie își are momentul său de adevăr, justificarea proprie și că nici una nu poate fi absolutizată. Prin intermediul marilor sisteme filosofice este afirmată suveranitatea gândirii și a capacității omului de a-și stabili scopuri și idealuri, demnitatea umană și respectul valorilor general-umane.

REFERINȚE

1. RĂDULESCU-MOTRU, C. *Filosofia în România veche*. Iași, 2008, 292 p. ISBN 978-973-7814-05-0.
2. Ibidem.
3. BLAGA, L. *Despre conștiința filosofică*. Ed. Facla, 1974, 178 p. ISBN 973-50-0399-6
4. NEGULESCU, P.P. *Filosofia în viața practică*. București, EuroPress Group, 2007, 415 p. ISBN 978-973-1727-09-7.
5. Ibidem.